

А. А. Ткачук, Н. Н. Ушнурцева

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті аналізується проблема підвищення ролі педагогічної практики у формуванні компетентності майбутніх вчителів. Пропонується у підготовці і проведенні студентами уроків у школі зосередити увагу на оволодінні освітньо-виховними методиками розвитку пам'яті та мислення, культури спілкування й організації сумісної роботи учнів у класі.

Ключові слова: педагогічна практика, професійна компетентність.

A. A. Tkachuk, N. N. Ushnurtseva

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS BY MEANS OF TEACHING PRACTICE

The article analyzes the problem of increasing the role of teaching practice in formation of future teacher's competence. It proposes in students' preparation and conduct of lessons at school to focus attention on mastering educational and upbringing methods of developing memory and thinking, communication culture and organizing pupils' teamwork in the classroom. Thus, planning, organizing practice of students at school and control of the quality of its process due to educational and professional tasks aimed at development of pedagogical competence according to principal components (cognitive, communicative, technological and connotative) enhances potential of future teachers mastering modern methods of improving efficiency of educational process. This is promoted by focusing of students-teachers' attention in the process of preparation and conduct of each lesson on each educational goal: development of memory and thinking, formation of culture of communication, teamwork and interpersonal relationships of pupils in the class, which in the end enables a student-teacher not be limited by transfer of educational information to pupils, but use it to diversify educational purpose in accordance with basic components of pedagogical competence.

Keywords: teaching practice, professional competence.

Подано до редакції 30.09.13

УДК 373.2+373.461

О. С. Трифонова

ВПЛИВ РОЗВИВАЛЬНОГО МОВЛЕННЄВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

У статті висвітлено питання щодо впливу розвивального мовленнєвого середовища на формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку; подано визначення вченими сутності понять «середовище», «мовленнєве середовище», «стимульоване мовленнєве середовище», «мовленнєве розвивальне середовище»; презентовано приклади комунікативно-ігрових вправ, спрямованих на розвиток творчих мовленнєвих проявів старших дошкільників.

Ключові слова: середовище, мовленнєве середовище, стимульоване мовленнєве середовище, мовленнєве розвивальне середовище.

Становлення України як демократичної держави, входження її до єдиного європейського простору зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. За умов глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства. Формування мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку зумовлюється спеціальною організацією освітньо-мовленнєвого середовища дошкільного навчального закладу, спрямованого на формування різних видів мовленнєвої (фонетична, лексична, граматична, діалогічна, монологічна) і комунікативної компетенцій.

Проблему середовища розглядали такі видатні педагоги, як А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський, С.М.Шацький та ін. Учені значну увагу приділяли проблемам організації, використання освітніх можливостей середовища у формуванні особистості. Дж.Д'юї, досліджуючи проблеми вільного вихо-

вання дитини та аналізуючи вплив середовища на цей процес, наголошував на необхідності створення сприятливих умов для повного вияву індивідуальності дитини та контролю над середовищем як єдиному способі управління освітою дітей.

Учені (І.М.Габа, Д.Ж.Маркович, М.О.Черноушек та ін.) визначають середовище як сукупність соціально-побутових умов, у яких протікає життя людини; це не тільки низка стимулів, на які індивід реагує впродовж усього життя, воно впливає на розвиток особистості і, навпаки, людина змінює і розвиває середовище, оскільки є активною і творчою істотою. Середовищу властиві такі ознаки: відсутність часових і просторових меж, тобто воно є тлом людського буття; вплив на всі почуття одночасно; містить головну й вторинну інформацію; зв'язок із діяльністю; поряд із фізичними та хімічними особливостями має психологічне й символічне значення (М.О.Черноушек). Н.І.Волкова під середовищем, яке впливає на формування особистості, розуміє все, що оточує людину впродовж усього життя: природні чин-

ники (клімат, природні умови та ресурси); сім'я, близьке оточення; соціальні умови існування. За вченою, середовище поділяють на мегасередовище (має інформаційно-світоглядний характер, ототожнюється у свідомості дитини з поняттями космос, планета); макросередовище (ототожнюється з поняттями етнос, суспільство, країна, держава); мезосередовище (ототожнюється з уявленням про своє місто, село, рідний край, засоби масової інформації, приналежність до певної субкультури); мікросередовище (безпосереднє оточення індивіда: сім'я, дошкільний навчальний заклад, школа, компанія, сусіди, ровесники, громадські, приватні, державні організації) [2, с. 41]. Отже, в зазначеному контексті важливо відзначити, що середовище – це соціальний світ (*соціум*), який оточує людину, та включає суспільні (матеріальні та духовні) умови становлення, існування, розвитку та діяльності людей, що тісно пов'язані із суспільними відношеннями, до яких ці люди включені. Вплив середовища на людину не однобічний: людина послідовно діє в системах «середовище – людина», «людина – середовище». Означена взаємодія зумовлює і розвиток усіх психічних процесів і функцій людини, які пов'язані з середовищем.

Оскільки предметом дослідження є мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку, то увага передусім звернена на мовленнєве середовище, яке А.М.Богуш визначає як сукупність сімейних, побутових, соціально-педагогічних неорганізованих і цілеспрямованих умов спілкування дитини в системах «дорослий (батьки, родичі, вихователь, учитель) – дитина», «дитина – дорослий», «дитина – дитина» [1]. Мовленнєве середовище М.Р.Львов розглядає і як методичний засіб, згідно з яким створюється штучне мовленнєве середовище, де діти знаходяться за межами неправильних мовленнєвих впливів, створюється атмосфера високої мовленнєвої культури. Розвивальний потенціал мовленнєвого середовища, за вченим, буде оптимальним за умов природного мовленнєвого середовища [6, с. 171]. За А.М.Богуш, мовленнєве середовище, яке оточує дитину, за своїм впливом на розвиток мовлення може бути стихійно - нестимульованим, стимульованим і актуальним. Стихійно - нестимульованому мовленнєвому середовищу властива пасивна мовленнєва взаємодія. Дитина сприймає мовлення дорослих і всіх мовців цього середовища таким, яким вона його чує, мовлення, яке притаманне саме цій мовленнєвій спільноті. Дитина відчуває його вплив опосередковано у процесі щоденного спілкування в сім'ї, в соціумі (у дворі, з друзями, у дошкільному закладі, у школі і т. ін.). Перебування дитини в такому середовищі забезпечує набуття мовленнєвого досвіду спонтанним типом у повсякденному житті, у дошкільному закладі. Стимульоване мовленнєве середовище – це організований процес навчання мови і розвитку мовлення на різних вікових етапах у навчальних закладах різного типу, який супроводжується педагогічно стимульованою мовленнєвою взаємодією педагога і учнів. У дошкільному закладі стимульоване мовленнєве середовище забезпечують заняття з розвитку мовлення і художньо-мовленнєвої діяльності. На цих заняттях завданням вихователя є створення актуального мовленнєвого середовища - максимально активну ініціативну взаємодію дитини з іншими учасниками спілкування, що передбачає максимальне занурення дітей в активну

мовленнєву діяльність [1].

Мовленнєве розвивальне середовище, за Л.П. Федоренко, забезпечується літературно-мовною зразковістю текстового матеріалу, що виражається у використанні неадаптованих літературних текстів, що розвивають чуття мови, оскільки «якщо адаптувати ... тексти, знижуючи їх граматичне багатство до рівня дитячого мовлення, то діти ніколи не засвоять граматики рідного мовлення» [9], правильно організоване мовленнєве середовище, за вченою, це «доведення його розвивального потенціалу до оптимального, не порушуючи інстинктивної мовленнєвої творчості дитини, допомога розвитку інстинкту наслідування, задоволення інстинкту допитливості» [10, с. 163]. Основою розвивального середовища для становлення мовленнєвої особистості є забезпечення доброзичливої атмосфери, де б дитині надавалося право на мовленнєву активність, довіру, помилку та доброзичливе ставлення. Одним із найважливіших компонентів ефективного процесу формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку є насичення мовленнєвого середовища, в якому постійно чи тимчасово перебуває малюк, зразками рідної мови.

Стрижневою (вертикальною) ідеєю механізму побудови освітнього мовленнєвого середовища є трансформація дитиною цінностей світу, мовленнєвої культури, соціуму в особистісний внутрішній світ цінностей. Саме це, на твердження К.Л.Крутії, забезпечуватиме рівень мовленнєвого розвитку дітей [5, с.107]. Базовою (горизонтальною) ідеєю є середовище, що являє собою інтеграцію, синтезування спеціально організованої мовленнєвої діяльності як комунікативної взаємодії і просторово-предметного розвивального середовища. Ядром, серцевиною освітнього мовленнєвого середовища та його метою є Дитина. К.Л.Крутії вважає правомірним використання терміна «культурне мовленнєве середовище» на позначення як сукупності корисного особистого й колективного спільного мовленнєвого досвіду, що зберігається і передається з покоління в покоління, так і речових структур і залежностей, шляхом яких реалізується діяльність і мовленнєва поведінка індивіда [5, с.111]. Практична реалізація ідеї створення освітнього мовленнєвого середовища в умовах дошкільного навчального закладу й родини передбачає побудову такого середовища у двох напрямках: предметно-мовленнєвому й мовленнєво-просторовому. У процесі створення саме предметно-мовленнєвого середовища, як джерела мовленнєвого досвіду дошкільника, необхідно виходити з ергономічних вимог до життєдіяльності: антропометричних, фізіологічних і психологічних особливостей дитини, яка буде розвиватися в цьому середовищі. К.Л. Крутії визначила вимоги до предметно-мовленнєвого напрямку, з поміж яких: розвивальний характер; діяльнісно-віковий підхід; мовленнєва інформативність (різноманітність іграшок, тематики, комплексність); збагаченість, наявність природних і соціальних засобів, які забезпечують різноманітність мовленнєвої діяльності дитини та її творчість; варіативність; сполучуваність традиційних і нових компонентів; забезпечення складових елементів мовленнєвого середовища, співвідносності з

макро-, мезо- та мікропростором діяльності дитини; забезпечення комфортності, функціональної надійності та безпеки; забезпечення естетичних і гігієнічних показників [5, с.113].

За словами В.П.Тимофєєва, взаємовідносини мовленнєвого середовища і мовця має двобічний характер: з одного боку, вплив мовленнєвого середовища на мовлення індивіда, а з іншого, - процес освоєння індивідом результатів цього впливу. Ці два процеси супроводжують мовленнєву діяльність людини впродовж усього її життя. Ступінь засвоєння людиною мовлення середовища залежить від сприятливих соціальних умов і від можливостей, здібностей, активності, самостійності, інтересу й ініціативності самої особистості-мовця, що у свою чергу залежить від характеру суспільно-економічної формації і від того, наскільки суспільство забезпечує свободу людини. На переконання В.П.Тимофєєва, міра мовної соціалізації індивіда і розвитку особистості буде залежати таким чином від сприятливих умов у мовленнєвому середовищі і від зусиль самої людини. Водночас міра ця ніколи не буде однаковою в усіх індивідів і особистостей: мовленнєве середовище діє на людину, переломлюючись через її внутрішній світ, який завжди є індивідуальним, тому навіть в одних і тих самих умовах мовленнєвого середовища формуються різні мовні особистості: хтось завжди буде випереджати, хтось – відставати. У цьому, на думку автора, і криється таємниця багатоманітності мовних особистостей [8, с.40-41]. Мовленнєва індивідуальність виокремлює людину як особистість, чим яскравіше ця індивідуальність, тим яскравішою є його мовна особистість, тим більш повно вона відображає мовні якості суспільства.

Створення мовленнєво-просторового середовища передбачає врахування таких вимог: стимуляція пошукової діяльності та мовленнєвої активності дитини (А.М.Богущ); задоволення мовленнєвих потреб у культурно-ціннісному пізнанні довкілля; наявність мовленнєво-творчої спрямованості (Н.В.Гавриш); свобода і самостійність дитини, інтегративність (К.Л.Кругій); врахування статевих і вікових особливостей дитини (В.Ф.Базарний); діалогічність (А.Г.Арушанова); стабільність-динамічність; гуманітаризація (С.У. Гончаренко).

Вплив мовленнєвого середовища на дитину та її мовлення буде тільки за наявності розвивальної функції цього оточення (потенційної можливості позитивного впливу різноманітних чинників у їх взаємодії на мовленнєвий розвиток дитини і формування її мовленнєвої особистості). На переконання К.Л.Кругій, розвивальний ефект середовища залежить не стільки від умов, скільки від характеру мовленнєвого спілкування дорослого та дитини, від тих ситуацій, способів, завдань, які будуть сприяти й стимулювати мовленнєвий розвиток, активність і самостійність дитини дошкільного віку [5, с.115].

Як слушно зауважує А.М.Гончаренко, середовище буде розвивальним і комфортним для дитини за умов надання їй можливості дозувати мовленнєво-комунікативну діяльність; встановлювати мовленнєву взаємодію з бажаними для неї партнерами; визначати час, тривалість контактів; перемешувати розширення партнерів у спілкуванні з усамітненням. Пріоритетом для розвивального середовища мають бути спілкування, обговорення, мовленнєво-творча діяльність, роздуми вго-

лос без страху помилитися, чи не збигання з думкою дорослого. Підставою до виникнення власної позиції дитини є її життєвий досвід, а набувається, накопичується і реалізується він кожним по-своєму. Важливим є наповнення середовища емоційними для дитини подіями, фактами, оскільки емоції є базовими підставами психічного розвитку дитини [3].

Мовленнєве середовище, за І.М.Румянцевою, складає не тільки мова, але й супроводжуючі її світло й колір, запахи й відчуття нового доброго світу. Глибоко інформативним є всі знаки невербального спілкування (міміка, погляди, жести, дотик, ритм, тембр, мелодика, сила голосу та різноманітні багаточисленні інтонації тих, хто оточує дитину [7, с.152]. Автори концепції створення розвивального середовища в галузі дошкільної освіти (В.Т.Кудрявцев, С.В. Кулачківська, В.А. Петровський, Л.П.Стрелкова та ін.) розглядають розвивальне середовище як можливість щонайбільшого розвитку індивідуальності дитини, урахування її інтересів, нахилів, рівня активності. Саме тому в дослідженні створювалося таке розвивальне мовленнєве середовище, що забезпечувало умови для розвитку пізнавально-творчих здібностей старших дошкільників, стимулювання їхньої мовленнєвої активності. Вплив мовленнєвого середовища на розвиток особистості здійснювався через усі види художньо-мовленнєвої діяльності: слухання й розуміння художніх творів, гри-драматизації, інсценізації та театралізації художніх творів; виконання українських народних пісень; розігрування ігор різної спрямованості.

На думку В.П.Тимофєєва, мовний авторитет, як джерело мови, особливо словника, цінним є тільки в період становлення особистості й має різний вплив на неї. На рівні особистості мовленнєві якості авторитета можуть творчо узагальнюватися до принципів, манер, звичок, стилів тощо, тобто авторитет виявляється не стільки наслідувальним, скільки стимулювальним [8, с.38]. В.П.Тимофєєв називає дошкільний заклад осередком, у якому відбувається мовленнєва взаємодія з мовою більш широкого середовища, ніж сім'я, тобто в ньому взаємодіють мови сімей і закладаються основи мовної єдності поколінь. Вихователь для дітей є мовним авторитетом, який свідомо впливає на формування мовленнєвої особистості дітей, тобто виконує функцію «соціального агента» (Т.Парсонс).

У дослідженні мовленнєве середовище створювалось насамперед для творчих мовленнєвих проявів дитини. Творчість – це процес, діяльність, продукт; створення нових матеріальних духовних цінностей; сукупність новоствореного чимось; закриття; винахід. Творчість пов'язана з такими особистісними характеристиками, як активність та ініціатива, адже активність характеризує діяльнісний стан особистості. Тільки творча особистість може здійснювати творчу діяльність, результатом якої може бути створення матеріальних цінностей і творів мистецтва, відкриття в науці. Мовленнєві творчі прояви, як засвідчують щоденникові записи мовлення дітей (Н.В.Гавриш, О.М.Гвоздев, К.І.Чуковський, С.Н.Цейтлін та ін.) виявляються досить рано і посідають значне місце в житті дитини, оскільки є природними для неї, виступають засобом самовираження, самореалізації, який виявляється у різних видах дитячої діяльності: в сюжетно-рольовій грі

(за допомогою складання сюжетів казок, ігрових діалогів); пізнавальній діяльності (через вислови-міркування, вислови-пояснення); образотворчій, музичній, конструктивній, театральній діяльності (завдяки акомпанементу дій, їх коментарю, словесному малюванню); спілкуванні з однолітками й дорослими (через самопрезентацію і фантазування) тощо.

Розвивальне мовленнєве середовище – це потенційні можливості позитивного впливу різних видів діяльності (мовленнєва, навчально-мовленнєва, художньо-мовленнєва, театралізована, мовленнєво-ігрова, комунікативна та ін.) у їх взаємодії на мовленнєвий розвиток дітей, формування в них різних видів мовленнєвої і комунікативної компетенцій, що в сукупності є результатом сформованості мовленнєвої особистості випускника дошкільного навчального закладу. Ураховуючи рекомендації М.І.Жинкіна, у процесі експериментальної роботи стимулювали дітей старшого дошкільного віку будувати різні творчі висловлювання монологічного й діалогічного дискурсу, тобто намагалися «ввести їх у роль захоплюючого оповідача» [4, с. 51]. З цієї метою активно застосовувалися комунікативно-ігрові вправи, які розуміємо як такі, що впливають на розвиток умінь і навичок осмисленого повноцінного мовлення, що виникає та існує в умовах природного спілкування. Проілюструємо прикладом.

Комунікативна ігрова вправа «Оголошення лісових друзів»

Мета: формувати в дітей вміння визначати об'єкт оголошення за властивими йому ознаками, вчити обґрунтовувати свою думку, вживати підрядні сполучники бо, тому що», вставні конструкції «я вважаю», «мені видається»; придумувати свої оголошення.

Матеріал: дідусь Громовичок і картинки із зображенням тварин.

Хід гри: До дітей на гостини приходять дідусь Громовичок і приносить із собою оголошення його лісових друзів. Пропонує дітям послухати їх і відгадати, кому вони належать: «Дорогі діти! Якщо вам потрібні горішки, жолуді й грибочки, приходьте до мене!» (білочка). Так, діти, правильно. Поясніть, будь ласка, як ви про це здогадалися? (Діти: тому що в лісі саме білочка збирає на зиму горішки, жолуді).

Надалі Громовичок пропонував дітям одягнути маску звірів і самим придумати оголошення. Проілюструємо прикладом: Андрійко В. (вибрав маску вовка): «Якщо ви хочете когось налякати, звертайтеся до мене!»; Сергійко С. (одягнув маску бджілки): «Дорогі діти! Якщо вам потрібний мед, звертайтеся на лісову галявину, вулицю вуликів!»; Назарій Б. (одягнув маску півника): «Дорослі й діти! Якщо вам треба когось розбудити швидко, звертайтеся до мене!»; Катруся К. (вибрала маску лисички): «Дорогі мої друзі! Якщо вам треба когось обдурити, то я можу надати вам свої послуги! Але коштують вони дорого! При зустрічі домовимось!».

Комунікативна ігрова вправа «Заверши казку»

Мета: вчити дітей придумувати казку за поданим початком; розвивати уяву, креативне мислення.

Матеріал: казкові ситуації.

Процедура виконання: хлопчик Мрійник розповідає дітям, що він поспішав на гостини до дітей середньої групи, ніс їм казки, щоб позабавити їх, але хтось вирвав з

його рук кошик, де зберігалися ці казки. Тепер у нього є початок, а кінець десь загубився. Мрійник пропонує дітям уважно послухати початок казкової історії, а кінець придумати самим. (Діти придумують).

Наприкінці дітям пропонувалось у другій половині дня намалювати казкові сюжети й зробити виставку.

Комунікативна ігрова вправа «Слово як квітка»

Мета: стимулювати дітей до використання образно-виразних засобів у процесі продукування різних типів монологічного дискурсу; розвивати уяву, креативне мислення.

Матеріал: квіти.

Процедура виконання: Красномовник розповідає дітям: уявіть, що ми з вами на чудовому полі. Погляньте, скільки тут гарних квітів, рослин, які вони пахнуть. Уявіть, що ці квіти – це слова нашої рідної мови, відчуйте, які вони пахнуть, милозвучні, кожне слово, як і кожна квітка, по-своєму прекрасне. А тепер виберіть собі улюблену квітку і спробуйте придумати про неї 1) фантастичну розповідь; 2) описати її; 3) пояснити, чому вона у вас найкраща.

Одним із ефективних прийомів формування мовленнєвої особистості старшого дошкільника є прийом самопрезентації, тобто діти у створених нами ситуаціях, етюдах, іграх училися «подати себе» у певній ролі, пізнати себе через відтворення різних образів, презентували свої думки, висловлювали свій емоційний стан до почутого, сказаного тощо. Особливо в цьому руслі ефективними були малювання у другій половині дня, де діти на малюнку могли висловити свої почуття, емоції. Після малювання, створювалося ігрова обстановка, де до дітей приходив фотокореспондент і пропонував разом розглянути малюнки, відчуті їх настроїв, що дозволило сформувати стійку настанову на співрозмовника, потребу донести інформацію до інших й емоційно проявити своє ставлення до зображеного, при цьому вчили дітей ставити запитання щодо свого емоційного стану, наприклад: «Що ти зараз відчуваєш?», «Як ти почувашся?», «Чим ти пригнічений?», «Що тебе турбує?», «Чому ти такий щасливий?». Це підтвердило результати досліджень І.М. Румянцевої, С.Л.Рубінштейна, що створюючи емоційне тло, діти легко засвоюють способи комунікації й емоційно ставляться один до одного.

Окрім того, на прогулянках, у ранкові години, другу половину дня пропонувались українські народні ігри (Гра у ворона, «Зайчику, зайчику» (за С.Ф. Русовою), «Петре, Петре...», «Бабуся», «Ластівка», «Дід» та ін..) з метою закріплення колективного діалогу (полілогу), вміння правильного адекватно до ситуації вживання немовних засобів, розвитку образного й виразного мовлення дітей. Відповідно, старші дошкільники залучались до вивчення національної культури, творів усної народної творчості: народні казки, малі жанри фольклору (прислів'я, приказки, кмітливі загадки, фразеологізми, заклички й примовки), різних видів творчої діяльності, які впливали на формування національної самосвідомості й мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку.

Отже, перебування дитини в розвивальному мовленнєвому середовищі є запорукою формування як кінцевого результату навчально-мовленнєвої діяльності мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богущ А. М., Гавриш Н. В.* Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : [підручник] / За ред. А. М. Богущ. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. *Волкова Н. П.* Педагогіка : [навч. посібн.] / Наталія Павлівна Волкова. – [3-тє вид., стер.]. – К. : Академвидав, 2009. – 616 с.
3. *Гончаренко А. М.* Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : [навч. метод. посібн. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку "Я у Світі"] / А. М. Гончаренко. – К. : Світич, 2009. – 160 с.
4. *Жинкин Н.И.* Психологические основы развития мышления и речи / Н. И. Жинкин // Русский язык в школе. – 1985. – №1. – С. 47-54.
5. *Крутий К. Л.* Освітній простір дошкільного навчального закладу: [монографія]: у 2-х ч. / К. Л. Крутий. – Ч. 1. Концепції, проектування, технології створення. – Запоріжжя: ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2009. – 320 с.

LITERATURE

1. *Bogush A. M., Gavrish N. V.* Preschool linguodidactics: Theory and methods of teaching children their native language in preschool educational institutions [Textbook] / Ed. A. M. Bogush. - K.: Vyshcha Shkola, 2007. - 542 p.
2. *Volkova N. P.* Pedagogy: [Educational manual] / N. P. Volkova. - [3rd ed., ster.]. - K., Akademydav, 2009. - 616 p.
3. *Goncharenko A. M.* Development of speech competence of senior preschoolers [educational manual to the basic program of developing preschooler "Me in the World"] / A. M. Goncharenko. - K.: Svitych, 2009. - 160 p.
4. *Zhinkin N. I.* Psychological foundations of developing thought and speech / N. I. Zhinkin // The Russian language in school. - 1985. - № 1. - P. 47-54.
5. *Krutyi K. L.* Educational environment of preschool educational establishment [Monographic] in 2 parts / K. L. Krutyi. -

Е. С. Трифонова

ВЛИЯНИЕ РАЗВИВАЮЩЕЙ РЕЧЕВОЙ СРЕДЫ НА ФОРМИРОВАНИЕ РЕЧЕВОЙ ЛИЧНОСТИ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНИКА

В статье освещена проблема влияния развивающей речевой среды на формирование речевой личности детей старшего дошкольного возраста; поданы определения учеными сущности понятий «среда», «речевая среда», «стимулирующая речевая среда», «речевая развивающая среда»; представлены примеры коммуникативно-игровых упражнений, направленных на развитие творческих речевых проявлений старших дошкольников.

Ключевые слова: среда, речевая среда, стимулирующая речевая среда, речевая развивающая среда.

O. S. Tryfonova

INFLUENCE OF DEVELOPING SPEECH ENVIRONMENT ON FORMING THE SPEECH PERSONALITY OF SENIOR PRESCHOOLER

The article discloses some issues of influence of developing speech environment on forming the speech personality of senior preschooler. It states that forming the speech personality of senior preschooler depends on special organization of educational speech environment of the preschool establishment, which is aimed at forming different kinds of speech (phonetic, lexical, grammar, dialogical, monological) and communicative competences. The basis of developing environment for formation of the speech personality is providing with benevolent atmosphere, where a child is given a right for speech activities, confidence, mistake and benevolent attitude. An essential component of effective process of forming the speech personality of senior preschooler is saturation of speech environment of permanent or temporary stay of a child with samples of the native language. Influence of speech environment on development of personality was realized through all kinds of artistic speech activities: listening and comprehension of works of literature; games-dramatizations, staging of works of literature; performing Ukrainian folk songs; playing games of various orientations.

Keywords: environment, speech environment, stimulated speech environment, speech developing environment.

Подано до редакції 28.10.13